

Een vierde jachthaven in Antwerpen ?

tekst: Eric Dewlde
fotos: Bert Meuwis

historische fotos: collectie Jozef Sarens



In Antwerpen heb je nu keuze tussen 3 jachthavens: Linkeroever, het Kempische dok en het Willemdok. Als de bewonersvereniging "Open Zuid Open" hun zin krijgt komt er binnenkort een vierde bij: de Zuiderdokken. Op donderdag 26 mei organiseerde het buurtcomité een publieke meeting over de herinrichting van de Antwerpse Zuiderdokken. Ze kozen resoluut voor een heropening van de dokken, die in 1968-1969 werden opgevuld met zand en sindsdien worden gebruikt als inspiratieloze parkeerplaats en hinderlijk evenementenplein. Zeg zelf, wat zou je liever hebben als buur: een jachthaven of de Sinksenfoor ?

Een stukje maritieme geschiedenis

Antwerpen kende vroeger verschillende "vlieten" die langs de Schelde lagen en dienst deden als kleine binnenhavens. Ze waren weinig praktisch want bij laagtij vielen ze droog, wat het waterverkeer moeilijk maakte. In 1803 worden onder impuls van Napoleon ten noorden van de stad de eerste dokken gegraven, ook de eerste rechte trekking van de Scheldekaaien vindt plaats. Grofweg worden alle vlieten en een deel van de kaaien gelijkgetrokken. Maar dat is nog niets vergeleken bij de grote rechte trekking in 1870. Dan worden de kaaien echt één lange streep en verandert het historisch hart van de stad definitief van uitzicht. Om meer laad- en loscapaciteit te krijgen worden aan het Zuid drie binnenvaartdokken (*Steendok, Schippersdok en Kooldok*) gebouwd. Via de Zuiderluis staan deze nieuwe dokken in verbinding met de Schelde. De Zuiderluis komt uit in het midden van het middenste dok: het Schippersdok. De luis werd bediend met hydraulische waterkracht afkomstig van het "Zuiderpershuis".

Aan de Zuiderdokken werden vooral kolen, zand, stenen en mosselen verscheept. In de volksmond werd al gauw gesproken van de *mosselkaai*. De schepen lagen aan de ene kant van het dok vier schepen breed, terwijl er aan de andere kant maar twee schepen lagen, met in het midden een vaargeul. De houten zeilvrachtschepen waren toen maar 4,50 meter breed, net als de houten *bijlanders*. Later kwamen de ijzeren *spitsen* van

5,05 meter breedte.

In de loop der jaren werden de Zuiderdokken verouderd en te smal voor de grotere vrachtschepen. Bovendien verplaatste de havenactiviteit zich almaar meer noordelijk. In de jaren '60 besloot men de dokken te dempen, en er een gigantische parking van te maken. Nu zou dat niet meer kunnen, maar in die tijd was het "koning auto" die regeerde.

In 1968 werd de Zuiderluis gedempt en er bovenop heeft men in "prefab-bouw" het *Hof van Beroep* geplaatst.

Het Hof van Beroep is inmiddels in zeer slechte staat, en voorbestemd voor afbraak. Nu deze ruimte weer vrij komt is het ideale moment aangebroken om zich opnieuw te bezinnen over de toekomst van de gedempte Zuiderdokken.

- De Zuiderdokken
1. Huidige toestand: een troosteloze parking
 2. Zelfde plaats, 100 jaar geleden



Het grootste en lelijkste plein van Vlaanderen

De parking annex evenementenplein heeft nooit goed voldaan aan de verwachtingen van de stadsplanners. Het mooiste bewijs hiervan is het feit dat het plein nooit een naam heeft gekregen. De staten rondom blijven nog steeds *Vlaamse kaai* en *Waalse kaai* heten.

Er zijn al veel plannen gekomen en gegaan voor de Zuiderdokken. Nu meer en meer Vlaamse en buitenlandse steden kiezen voor het heropenen van gedempte waterlopen en havenbekkens, en Antwerpen zelf terecht het watererfgoedpotentieel van het Eilandje uitspeelt, is het tijd om ook de Zuiderdokken open te leggen.

Rond de gedempte dokken is nog altijd de typische, monumentale havenarchitectuur aanwezig, met diverse beschermde gebouwen en cultuurlocaties (o.m. het Zuiderpershuis en het Fotomuseum). Een jachthaven in de heropende Zuiderdokken kan op die manier een van de meest trendy havens van België worden.

Realistisch ?

Binnenkort verhuist het Hof van Beroep van de Zuiderdokken naar het gerenoveerde historische gerechtsgebouw aan de Britselei. Zo kan het prefabgebouw eindelijk plaats ruimen voor de nog intact gebleven sluis onder de fundamenteën van het Hof van Beroep.

Het is dus goed mogelijk dat Antwerpen er einde 2013 een nieuwe moderne *getijdenjachthaven* bij heeft.

Studies hebben uitgewezen dat het uitgraven van de Gedempte Zuiderdokken tot een jachthaven tussen 43 en 55 miljoen euro zou kosten, afhankelijk of men alle drie de dokken, of enkel het Schippersdok zou uitgraven.

Het stadsbestuur is het idee van een jachthaven wel genegen. Dat zou praktisch ook mogelijk zijn. Bodemonderzoek wees immers uit dat de Zuiderdokken voornamelijk gevuld zijn met zand en niet met puin, zoals werd gevreesd.

Ook technisch gezien zou de aanleg van een jachthaven mogelijk zijn, want er zijn geen hindernissen voor de stabilisatie van de ondergrondse kaaimuren, de uitgraving van de

dokstructuur, de heropening van de Zuiderluis en de constructie van een aantal beweegbare bruggen. *Het enige probleem is de kostprijs.* Zelfs al zou enkel het Schippersdok heropend worden, dan nog bedraagt de kostprijs 43 miljoen euro.

Een volledige heraanleg van het parkeerplein kost daarentegen 'slechts' 17 miljoen euro. Voorlopig wil het stadsbestuur enkel het denkspoor van 'heraanleg' volgen.

Dat is niet naar de zin van het buurtcomité Open Zuid Open, Watererfgoed Vlaanderen, Antwerpen Hogerop en andere belangengroepen. Een realistisch voorstel is het middenste dok te gebruiken als jachthaven, en andere dokken in te richten als ondergrondse parking, met bovenop een groenzone met speeltuintjes.

De hele zone zouden we kunnen vergelijken met de befaamde Hamburgse Speicherstadt, waarrond het HafenCityproject werd ontwikkeld. In Vlaanderen kunnen we het beleid van de Stad Gent om de gedempte binnenwateren te heropenen als voorbeeld stellen. Vanuit zuiver stedenbouwkundig opzicht zou het onbegrijpelijk zijn dat Antwerpen deze kans om zijn maritieme uitstraling te versterken niet zou aangrijpen.

dichtgemetste toegang tot de Zuiderluis

